Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz

OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 2 No. 2 (2026) · "Milliy statistika tizimida yangi bosqich: barqaror rivojlanish maqsadlari, xalqaro standartlar va zamonaviy tende...

"MILLIY STATISTIKA TIZIMIDA YANGI BOSQICH: BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI, XALQARO STANDARTLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR"

ҲУДУДЛАР ИҚТИСОДИЁТИДА ХИЗМАТЛАР ТАРМОҒИНИНГ ТУТГАН ЎРНИНИ СТАТИСТИК БАҲОЛАШ

РЎЗИЕВ АЛИШЕР ИБРОИМОВИЧ,
Тошкент давлат иқтисодиёт университети
"Иқтисодий статистика" кафедраси доценти. *alisher19861611@mail.com*

Аннотация.
Мақолада Ўзбекистон иқтисодиётида хизмат кўрсатиш тармоғининг тутган ўрни, унинг ҳолати ва ривожланиши статистик нуқтаи назардан таҳлил қилинган. Шунингдек, иқтисодиётни модернизация ва диверсификация қилиш шароитида хизматлар соҳасида юз бераётган таркибий ўзгаришлар баён қилинган. Хизмат соҳасини ривожлантириш борасида таклифлар билдирилган ва хулосалар қилинган.

Таянч сўзлар: *хизматлар соҳаси, хизмат турлари, ўсиш суръати, ЯИМ, ЯҲМ, ҳудудлар, кичик тадбиркорлик, қўшилган қиймат, инновация, таркибий силжишлар.*

СТАТИСТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ПОЛОЖЕНИЯ ОТРАСЛИ УСЛУГ В ЭКОНОМИКЕ УЗБЕКИСТАНА

Рузиев Алишер Иброимович,
Доцент кафедры "Экономическая статистики" Ташкентского государственного экономического университета *alisher19861611@mail.com*

Аннотация.
В статье анализируется роль отросли услуг в экономике Узбекистана, ее состояние и развитие со статистической точки зрения. Также описаны структурные изменения, происходящие в сфере услуг в условиях модернизации и диверсификации экономики. Сделаны предложения и выводы по развитию сферы услуг.

Ключевые слова: *сфера услуг, виды услуг, темпы роста, ВВП, ВРП, регионы, малый бизнес, добавленная стоимость, инновации, структурные сдвиги.*

STATISTICAL ASSESSMENT OF THE POSITION OF THE SERVICE SECTOR IN THE ECONOMY OF UZBEKISTAN.

Ruziyev Alisher Ibroimovich,
Tashkent state university of economics, professor,
department of "Economic statistics" *alisher19861611@mail.com*

Annotatsion.

Published: 05.06.2026
Cite this article: Рўзиев Алишер Иброимович (2026). Ҳудудлар иқтисодиётида хизматлар тармоғининг тутган ўрнини статистик баҳолаш. Emro Science and Education, 2(2). https://journal.emro.uz/public/maqola/780
© 2026 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

“MILLIY STATISTIKA TIZIMIDA YANGI BOSQICH: BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI, XALQARO STANDARTLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR”

The article analyzes the role of the service sector in the economy of Uzbekistan, its status and development from a statistical point of view. Also, the structural changes taking place in the service sector in the context of modernization and diversification of the economy are described. Proposals and conclusions were made regarding the development of the service sector.

Keywords: *service sector, types of services, growth rate, GDP, GRP, regions, small business, added value, innovation, structural shifts.*

Кириш

Мустақилликка эришилган дастлабки йиллардан бошлаб, хизмат кўрсатиш ва сервис соҳаларини ривожлантиришга мамлакатимиз иқтисодий салоҳиятини юксалтирувчи муҳим йўналишларидан бири сифатида алоҳида эътибор қаратилиб келинмоқда. Чунки, бозор иқтисодиётини таркибий ўзгартириш шароитида энг асосий масалалардан бири хизматлар соҳасини ривожлантириш, шунингдек, бу борада аҳолининг иш билан бандлик даражасининг кенгайиб бориши ҳисобланади.

Иқтисодиётни модернизациялаш ва аҳоли фаровонлигини ошириш шароитида минтақаларни комплекс ривожлантириш ва бунда асосан хизматлар соҳаси самарадорлигини ошириш, мазкур соҳа субъектлари учун қулай имкониятлар яратиш бугунги кунда ҳукуматимиз олдида турган долзарб масалалардан биридир.

Хизматлар соҳасининг ривожланиши мамлакат иқтисодиётининг барқарор ўсишини таъминлаш, аҳоли бандлиги ва турмуш фаровонлиги ўсишининг муҳим сифат омилларидан бири саналади. Сервис ва хизматлар соҳасини ислоҳ килиш бўйича босқичма-босқич чора-тадбирлар амалга оширилиши натижасида соҳада иқтисодий ўсиш сифатини оширишга, унда сезиларли даражадаги таркибий сифат ўзгаришларига эришилганлиги ва тармоқни тараққий эттириш тенденциялари ўзига хослиги билан тавсифланади.

Хизматлар бозорининг фарқланадиган асосий жиҳатлари қуйидагилар:

1. Хизматларни жойлаштиришнинг мавжудлиги ва осонлиги;

2. Ривожланган бозор талабларига жавоб бериши ва алоҳида хизматларни

иқтисодий фаолият турлари бўйича прогноз қилишнинг мураккаблиги;

3. Замонавийлашиши ва хизматларга бўлган эътиборнинг кенгайиши;

4. Аҳоли гуруҳларининг фаолиятга тез мослашувчанлиги;

5. Юқори фойда олиш имконияти.

Маълумки, хизматлар соҳаси ривожланишида кичик бизнеснинг ҳиссаси ортиши сервис ва хизматлар соҳаси тармоқлари ривожида муҳим омиллардан

бирига айланди. Бу соҳада кичик корхоналар ва микрофирмалар учун кредитлаш ва имтиёзли солиққа тортиш бизнесни ривожлантириш ва хизматларни кенгайтириш учун рағбат бўлди. Ялпи ички маҳсулот таркибида тадбиркорликнинг ижобий ва юқори бўлиши аввало, тадбиркорлик фаолияти орқали товар ва хизматлар бозори янада фаоллашаётганлиги, унинг талаб ва таклиф асосида тартибга солиниши ҳамда бозор механизми яхши тузилганлигидадир.

Шунингдек, кичик бизнес ва тадбиркорлик соҳаси етакчи ўринни эгаллашининг асосий сабаби касаначилик алоқалари яхши ривожланиб бораётганлиги, фермер ва деҳқон хўжаликлари барқарор ривожланаётганлиги кабилардир. Ялпи ички маҳсулот таркибида тадбиркорликнинг улуши қанчалик юқори бўлса, товар ва хизматлар бозори фаолиятининг ривожланишига шунчалик ижобий таъсир кўрсатади. Ўзбекистонда тадбиркорлик шакллари бўлган хўжалик юритувчи субъектлар товар ва хизматлар бозорида ўзига хос ўринни эгаллаб, чакана савдо айланиш ҳажмидаги ҳиссаси юқори салмоққа эгалиги билан ажралиб туради.

Хизматлар кўрсатиш соҳасида аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаш, бу борада айниқса касаначиликни ривожлантириш меҳнатга лаёқатлилар учун самарали бандликни таъминлайди.

Иқтисодий ўсиш ва иқтисодиёт тармоқларини юксалтирувчи, ҳаракатга бошловчи кучга айланган ахборот-коммуникация технологиялари йўналиши барча соҳаларнинг иқтисодий жараёнларини сезирлари даражада ўзгартириб, янги босқичга кўтармоқда. Шунингдек, ахборот технологияларининг ривожи — инсоннинг ақлий меҳнати, илм ва тафаккурининг меваси бўлган ахборот ҳамда маҳсулотларга асосланган янги турдаги иқтисодиётнинг ташкил топиши учун ҳам замин яратмоқда.

Аҳоли жон бошига кўрсатилган бозор хизматлари ҳажмида энг юқори ва энг паст кўрсаткични мос равишда Тошкент шаҳри ва Сурхондарё вилоятлари эгаллаб, республика даражасига нисбатан 4,4 мартага ва 44,5 фоизга тенг бўлган (1-жадвал)

Республикамизда аҳоли жон бошига кўрсатилган бозор хизматлари ҳажми 2024 йилда 2019 йилга нисбатан қарийб 1,7 каррага ошиб, 2020-2024 йиллар мобайнида йиллик ўртача қўшимча ўсиш суръати 10,7 фоизни ташкил этган.

Ривожланган давлатларда соҳанинг Ялпи ички маҳсулот (ЯИМ)даги улуши 60-70 фоизни, иқтисодиётда банд бўлганлардаги ҳиссаси эса 75-80

фоизни ташкил қилмоқда38. Республикамизда бу кўрсаткичлар тегишли ҳолда 2024 йилда 52,5 ва 38,3 фоизга тенг бўлганлиги ҳали бу соҳада фойдаланилмаган имкониятлар мавжудлигидан далолат беради39.

Замонавий иқтисодиётда хизматлар соҳасини жадал ривожлантирмасдан туриб, республикамиз иқтисодий тараққиётини тасаввур қилиш қийин. Бу борада, мамлакатимизда хизматлар соҳасининг тезкор ўсиш суръатларини таъминлаш, мазкур йўналишда тадбиркорликни янада қўллаб-қувватлаш ва аҳоли учун янги иш ўринларини яратиш мақсадида қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 11 майдаги ПҚ-5113-сон “Хизматлар соҳасини жадал ривожлантириш чора – тадбирлари тўғрисида”ги Қарори[1]да ва 2023-йил 11-сентябрдаги ПФ-158-сон “Ўзбекистон – 2030” стратегияси тўғрисидаги Фармони[3]да хизматлар соҳасининг мамлакатимиз иқтисодиётидаги улушини кўпайтириш, жойларда хизматлар соҳасидаги мавжуд имкониятларни тўлиқ ишга солиш, сифатли хизматлар турларини кенгайтириш ва ҳудудларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳаларини ривожлантириш орқали хизмат кўрсатиш ҳажмини 2030 йилгача 3 бараварга ошириш, ўрта ва йирик шаҳарлар ҳамда аҳолиси 300 мингдан кўп бўлган туманларда замонавий бозор хизматларини ривожлантириш каби вазифаларни ҳал қилиш алоҳида таъкидланган.

1-жадвал

Республикамизда иқтисодий фаолият турлари бўйича кўрсатилган бозор хизматлари улуши40

Хизматлар	2024 йил		
	Хизматлар ҳажми млрд.сўм	Жамига нисбатан улуши %	2023 йилга нисбатан ўсиш суръати, %
Хизматлар – жами	**818428,3**	**100,0**	**112,9**
шу жумладан:			
алоқа ва ахборотлаштириш хизматлари	56174,2	6,9	125,8

38 Манба: https://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TOTL.ZS, http://www.worldbank.org/eca/russian/data/

39 Манба: www.stat.uz – O’zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo’mitasi ma’lumotlari asosida hisoblangan.

40 www.stat.uz – O’zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo’mitasi ma’lumotlari asosida hisoblangan.

Хизматлар	2024 йил		
	Хизматлар ҳажми млрд.сўм	Жамига нисбатан улуши %	2023 йилга нисбатан ўсиш суръати, %
молиявий хизматлар	135509,5	16,5	120,6
транспорт хизматлари	145124,4	17,7	108,6
шу жумладан: автотранспорт хизматлари	72604,7	8,9	112,4
яшаш ва овқатланиш хизматлари	183314,5	22,4	110,6
савдо хизматлари	149599,8	18,3	111,8
кўчмас мулк билан боғлиқ хизматлар	20633,1	2,5	113,3
таълим соҳасидаги хизматлар	30036,5	3,7	113,4
соғлиқни сақлаш соҳасидаги хизматлар	15778,7	1,9	109,4
ижара хизматлари	9707,6	1,2	105,5
компьютерлар ва маиший товарларни таъмирлаш бўйича хизматлар	11848,2	1,4	112,3
шахсий хизматлар		1,9	109,3
меъморчилик, муҳандислик изланишлари, техник синовлар ва таҳлил соҳасидаги хизматлар	11200,6	1,4	103,9
бошқа хизматлар	34039,2	4,2	107,9

Мамлакатимизда АКТ хизматлари секторида 2023 йилда кўрсатилган хизматлар ҳажми 30563,5 млрд. сўмни, шундан 1248,5 млрд. сўмлик хизматлар дастурий таъминот маҳсулотларига доир хизматлар улушига тўғри келган. Ҳозирда (2023й) АКТ соҳасининг Ўзбекистон ялпи ички маҳсулотидаги улуши қарийб 3,0 фоизни ташкил қилмоқда.

2-жадвал

Минтақанинг алоҳида ҳудудлари учун хизматлар соҳасининг ривожланишидаги номутаносибликларни ҳисоб-китоб қилиш алгоритми

Босқич-лар	*Ишнинг мазмуни*	*Ҳисоб-китоб кўрсаткичлари*

II	Ҳудудларнинг хизматлар соҳаси ривожланиши қиймат ва ўсиш кўрсаткичларини танлаш	Маълумотлар тўплами (SER*it* – *i*-ҳудудий бирликнинг хизматлари, хизматлар соҳасининг 14 тури бўйича кўрсаткичлар, EDU*it* – болаларни мактабгача таълим муассасаларида қамраб олиш ва таълим бўйича бошқа кўрсаткичлар, MEDit – касалхона ўринлари сони, Popit – i-ҳудуднинг аҳоли сони кўрсаткичи)
III	Танлаб олинган кўрсаткичлар асосида киши бошига ўртача индикаторларни ҳисоблаб чиқиш	serit = SERit / Popit eduit = EDUit/ Popit medit = MEDit/ Popit
IV	Ҳудудларнинг киши бошига ўртача кўрсаткичлари минтақа-нинг киши бошига ўртача кўрсаткичларига нисбати асосида коэффициентларни ҳисоблаб чиқиш	Kser = serit/sert Kedu = eduit/edut Kmed = medit/medt
	Алоҳида ҳудудларнинг хизматлар соҳаси кўрсаткичлари стандарт оғишларини ҳисоблаб чиқиш	$SD_i^{\frac{1}{\bar{y}_n}\left\{\sum_{i=1}^{n}\left[(y_i-y_n)^2\left(\frac{p_i}{p}\right)\right]\right\}^2}$

Умуман, минтақавий тафовутларни баҳолашда қуйидаги минтақалараро таққослаш усулларидан фойдаланилади:

- *минтақалараро таққослаш усули* – ушбу усул ёрдамида аввалги таҳлил натижаларидан фойдаланган ҳолда минтақалар ва бу минтақалардаги жараёнларнинг умумий жиҳатлари таҳлил қилинади;

- *географик ахборот тизимлари усуллари* – уларда компьютер тизимлари географик маълумотларни қайта ишлашга йўналтирилади, сўнгра минтақавий номутаносибликларни баҳолаш учун карталар кўринишида тақдим этилади;

- *вариация даражаси* – ушбу усул вариация коэффициенти ва стандарт оғишни ҳисоблаб чиқиш йўли билан минтақавий номутаносибликни баҳолайди;

- *кўп ўлчамли статистик усуллар* – ушбу усуллар гуруҳига асосий таркибий қисм ва омиллар услубияти, кластерли ёки дискриминацион таҳлил киради;

- *кластерли таҳлил* – бир турдаги бир нечта объектларни кластерлар номи остида гуруҳловчи кенг усуллар гуруҳи;

- *омиллар таҳлили* – минтақавий тенгсизликнинг турли индикаторлари билвосита сабаблари ўзгарувчанлигини аниқлаш имкониятини тақдим этувчи статистик усул;

- *оддий модель,* ундан минтақадаги статистик вазиятни таҳлил қилишда фойдаланилади;

- *реал конвергенция усули* – икки босқичда бажарилувчи усул: дастлабки босқичда ҳудудий тафовутларни тавсифловчи турли индикаторлар баҳоланади; иккинчи босқичда бу тафовутлар характери, яъни тенгсизликларнинг ортиши (дивергенция) ёки қисқариши (конвергенция) таҳлил қилинади;

- *Gini* (Джини) *модифицияланган ҳудудий коэффициенти* – ушбу коэффициент классик Джини индексидан фарқ қилади ҳамда аҳоли жон бошига локал ЯМД билан ҳисоблаб чиқилади ва мамлакат ЯИМдан фарқланишни тавсифлайди.

Мавзуга оид адабиётлар шархи. Иқтисодиётнинг асосий тармоқларидан бири бўлган хизматлар соҳасининг ижтимоий-иқтисодий жиҳатлари билан боғлиқ назарий-услубий масалалар бўйича иқтисодиёт соҳасидаги хорижлик, Россиялик ва республикамиз олимларидан Л.С. Казинец[4], В.В. Леонтьев, К.Гатев, А.Салаи, Т.В. Рябушкин, О.Ю. Красильников[5], О.С. Сухаров, А.Расулов, Х.Д. Хужакулов[6,8,9], М.М. Мухаммадиев[7], А.И. Рўзиев[8,9] ва бошқалар илмий тадқиқотлар олиб боришган. Улар иқтисодиётнинг асосий тармоқларидан бири хизмат кўрсатиш соҳаларини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратганлар.

Қайд қилинган олимларнинг илмий ишларида хизматлар соҳаси ижтимоий-иқтисодий ва назарий жиҳатдан ўрганилган, аммо хизматлар кўрсатишнинг ривожланишига таъсир этувчи омилларнинг статистик таҳлилининг етарлича амалга оширилмаганлиги мақоланинг мақсади қилиб белгиланган.

Тадқиқот методологияси. Тадқиқот жараёнида таҳлил ва синтез ҳамда мутлақ, нисбий ва **ўртача миқдорлардан фойдаланилиб, статистик**

кўрсаткичлар аниқланган. Мақолада хизматлар соҳасининг тутган ўрнини статистик баҳолашда динамика қаторларининг статистик таҳлили амалга оширилган.

Натижа ва муҳокама. Хизматлар инсоннинг қимматли вақтини ва ортиқча сарфлайдиган харажатларини тежаб, меҳнатнинг ижодий мазмунини бойитиш асносида аҳолининг ҳаётий манфаатларини рўёбга чиқаради.

Хизмат кўрсатиш соҳасида сифат кўрсаткичлари қатъий равишда ошиб, унга бўлган талабнинг ўсиб бориши соғлиқни сақлаш, савдо, умумий овқатланиш хизматлари янада ривожланишига, шунингдек, илгари мавжуд бўлмаган юқори технологияли хизматлар шаклланишига ва юзага чиқишига сабаб бўлди. Юқори сифатли турли-туман хизматлар мавжудлиги аҳолининг соғлигига ва инсонлар кайфиятига ижобий таъсир кўрсатади, ишчиларнинг иш унумини, истеъмол харажатларини оширади, бўш вақт кўпайишига ва аҳолининг дам олишига имконият беради. Инсон фаолиятида жуда қулай, хўжалик ишлаб чиқариш жараёнига ижобий таъсир кўрсатаётган янги хизмат кўрсатиш тармоғи, яъни бугунги кунда зудликда маълумотлар билан таъмин этувчи Интернет, мобиль (уяли) телефонлар ва бошқа фан-техника ютуқларини қўллайдиган хизмат турлари ривожланиб бормоқда. Мазкур хизмат турларининг ривожланиши мамлакатимизнинг нафақат иқтисодий қудрати юксалишига, унинг интеллектуал салоҳияти ошишига ҳам хизмат қилади.

Кейинги йилларда йирик кохоналар томонидан кўрсатилаётган хизматлар ҳажмининг ўсиши кичик тадбиркорлик субъектлари улушининг пасайиши туфайли юз берган бўлсада, хизматлар соҳасида кичик тадбиркорлик сектори иқтисодиётнинг барқарор ўсишига, янги иш ўринларини яратишга, даромадларни оширишга ва аҳоли фаровонлигини таъминлашга ёрдам беради.

2024 йилнинг январь-декабрь ойларида хизматлар соҳасида кичик тадбиркорликнинг энг катта улуши Тошкент шаҳрида 26,8 фоизни энг кичик улуши эса Сирдарё вилоятида 1,7 фоизни ташкил қилган.

Постиндустриал трансформация хизматлар соҳасини дунёнинг барча ривожланган ва бир қатор ривожланаётган мамлакатларда ЯИМ ҳажми бўйича етакчига айлантирди. Масалан, Россия ва Қозоғистонда хизматлар соҳасининг ЯИМдаги улуши 53 % дан ортиқни ташкил этган бўлса, Ўзбекистонда бу кўрсаткич 2024 йилнинг дастлабки якунига кўра 45,2 % ни ташкил этган.

XXI асрда хизматлар диверсификацияси дунё бўйлаб кенг тус олмоқда. Корхоналар талай хизматлар тўпламини таклиф этиш орқали ўзларининг рақобатбардошлигини оширишга ёки хизматларни диверсификациялаш йўли билан эҳтимоли бор хатарларни сусайтиришга эришмоқдалар.

Республикамизда фаолият кўрсатаётган корхона ва ташкилотларнинг умумий сонида хизматлар соҳасида фаолият юритаётган субъектлар сони 2025 йил 1 январь ҳолатига 73,2 фоизни, яъни 310834 бирликни ташкил этгани ҳолда, шундан кичик тадбиркорлик субъектлари сони246122 тани ташкил этган. 2024 йилда яратилган хизматлар ҳажми жорий баҳоларда 818428,3 млрд. сўмни, аҳоли жон бошига эса 97122,3 минг сўмни, хизматлар соҳасида кичик тадбиркорликнинг улуши 57,0 фоизга тенг бўлган.

3-жадвал

Ўзбекистонда хизматлар соҳасининг асосий кўрсаткичлари динамикаси41

Йиллар	Кўрсатилган хизматлар ҳажми, млрд. сўм		ўсиш суръати, %	Кичик тадбиркорлик хизматлари ҳажми, млрд.сўм		ўсиш суръати, %	Жами хизм ҳажмида к тадбиркорл улуши,
	жорий баҳода	2024 йил баҳосида		жорий баҳода	2024 йил баҳосида		
2020	219978,5	457144,4	103,0	114052,7	279834,4	100,3	61,2
2021	284388,1	546287,6	119,5	147061,6	333842,4	119,3	61,1
2022	366891,0	635332,5	116,3	181245,0	370898,9	111,1	58,4
2023	649806,4	724914,3	114,1	369378,4	412068,7	111,1	56,8
2024	818428,3	818428,3	112,9	466461,8	466461,8	113,2	57,0

Республикамизда 2024 йилда 2020 йилга нисбатан кўрсатилган хизматлар ҳажмининг ўсиш суръати 179,0 фоизни, кичик тадбиркорлик хизматлари ҳажми эса 166,7 фоизни ташкил этиб, йиллик ўртача қўшимча ўсиш суръатлари тегишли равишда 15,7 ва 13,6 фоизга тенг бўлган. Кичик тадбиркорлик фаолиятида хизматлар ҳажмининг ўсиш суръати бироз паслигича қолмоқда.

4-жадвал

Ҳудудлар бўйича кўрсатилган хизматларнин асосий кўрсаткичлари42

Ҳудудлар	2023 йил	2024 йил	ўсиш сурът и, %	2024 йилда жон бошига кўрсатилган

41 www.stat.uz – O’zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo’mitasi ma’lumotlari asosida hisoblangan.

42www.stat.uz – O’zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo’mitasi ma’lumotlari asosida hisoblangan.

						бозор хизматлари	
	Хизматлар ҳажми, трлн.сўм	улуши, %	Хизматлар ҳажми, трлн.сўм	улуши, %		ҳажми, минг сўм	2023 йилга нисбатан ўсиш сураъти, %
Ўзбекистон Республикаси	649,8	100,0	818,4	100,0	112,9	22017,6	110,6
Қорақалпоғистон Республикаси	23,0	3,5	28,8	3,5	110,6	14294,6	123,4
Андижон	33,6	5,2	41,8	5,1	113,1	12197,0	121,8
Бухоро	28,2	4,3	34,5	4,2	111,2	16741,1	120,5
Жиззах	16,0	2,5	20,1	2,5	113,8	13181,9	123,1
Қашқадарё	34,9	5,4	43,3	5,3	110,9	12015,7	121,0
Навоий	16,2	2,5	20,1	2,4	112,1	18484,4	121,2
Наманган	34,5	5,3	43,1	5,3	112,3	13905,1	122,3
Самарқанд	46,6	7,2	58,9	7,2	114,1	13843,3	123,7
Сурхондарё	23,2	3,6	28,5	3,5	110,9	9791,5	120,1
Сирдарё	9,2	1,4	11,6	1,4	112,2	12585,8	121,6
Тошкент	45,2	7	156,3	6,9	112,8	18284,1	122,3
Фарғона	44,1	6,8	55,2	6,7	112,3	13453,4	122,5
Хоразм	22,6	3,5	28,3	3,5	112,0	14032	122,7

IQTISODIY STATISTIKA KAFEDRASI Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

						,8	
Тошкент ш.	230,8	36,5	298,2	36,5	116,8	97122,2	113,8

Бу соҳанинг ривожланиши Ўзбекистон Республикасига ҳам хос бўлиб. 2024 йилда мазкур тармоқнинг ўсиш суръати 112,9 фоизни ташкил қилгани истиқболда ривожланган давлатлар қаторидан жой олишидан далолат беради. Ҳудудлар орасида энг юқори ўсиш суръатлари Тошкент шаҳри (116,8%), Самарқанд (114,1%), Андижон (113,1%), Жиззах (113,8%) ва Наманган (105,0%) вилоятларига тўғри келган хизматлар ҳажмида энг катта улушни Тошкент шаҳри (35,5%) ҳамда Тошкент (6,9%), Самарқанд (7,2%), Фарғона (6,7 %) вилоятлари эгаллаган бўлса, энг кичик улуш Сирдарё (1,4%), Жиззах (2,5%), Навоий (2,4%), Хоразм (3,5%), Сурхондарё (3,5%) вилоятларига ва Қорақалпоғистон Республикаси (3,5%)га тўғри келган. Бу кўрсаткичларга ҳудудларда аҳоли сонининг миқдори ҳам ўз таъсири кўрсатганлигини эътиборга олиш жоиздир.

Республикамизда аҳоли жон бошига кўрсатилган бозор хизматлари ҳажми 2024 йилда 2019 йилга нисбатан қарийб 1,7 карага ошиб, 2020-2024 йиллар мобайнида йиллик ўртача қўшимча ўсиш суръати 10,7 фоизни ташкил этган.

5-жадвал.

Ўзбекистонда хизматлар соҳасининг асосий кўрсаткичлари43

Т/Р	Кўрсаткичлар	йиллар				
		2020	2021	2022	2023	2024
1	ЯИМ ҳажми жорий нархларда, млрд. Сўм	668038,0	820536,6	995573,1	1204485,4	1454573,9
2	ЯИМ ўсиш суръати, %	101,6	108,0	106,0	106,3	106,5
3	ЯИМда ЯҚҚнинг улуши, %	93,4	93,7	94,0	95,1	95,3
4	Хизматлар соҳасида яратилган қўшилган қийматнинг ҳиссаси, % а)ЯИМда	38,8	39,2	41,5	43,9	45,2

43 www.stat.uz – O’zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo’mitasi ma’lumotlari asosida hisoblangan.

	б)ЯҚҚда	41,6	41,8	44,2	46,2	47,4
5	Хизматлар соҳасида яратилган қўшилган қийматнинг ўсиш суръати, %	99,2	110,0	109,1	107,1	107,7
6	Хизматлар соҳасининг қўшилган қиймати таркиби,%: а) савдо, яшаш ва овқатланиш бўйича хизматлари	24,7	25,9	26,2	26,7	26,4
	б) ташиш ва сақлаш, ахборот ва алоқа хизматлар	15,9	16,2	15,7	16,1	17,1
	в) бошқа хизмат турлари	59,4	57,9	58,1	57,2	56,5

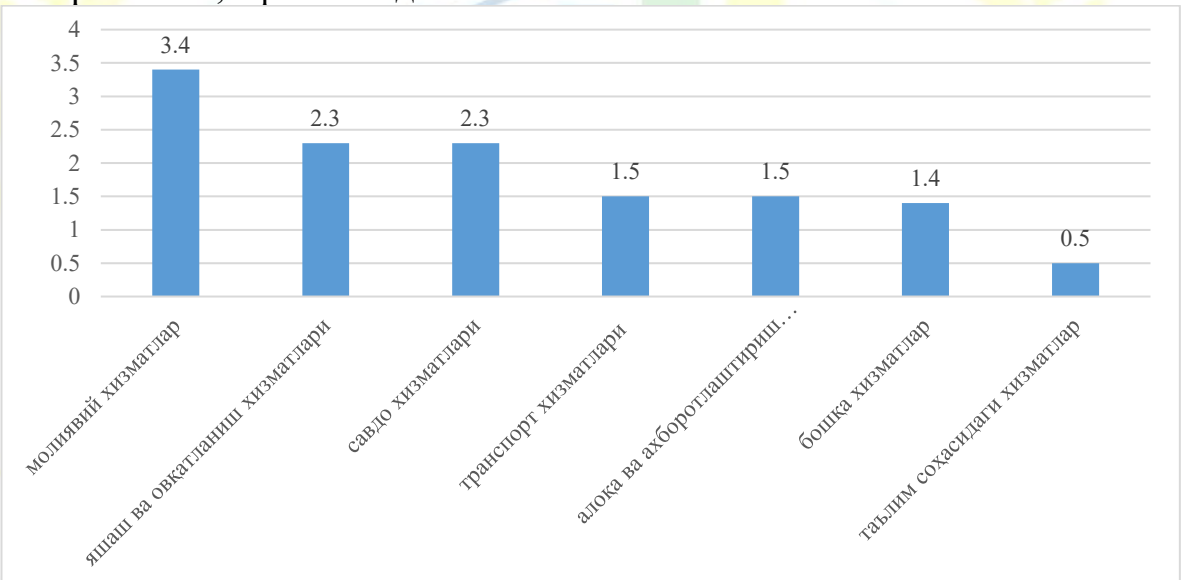
Республикамизда 2024 йил якунларига кўра хизматлар соҳасида барпо этилган қўшилган қиймат ҳажми 657348,5 млрд.сўмни ташкил қилиб, 2023 йилга нисбатан қўшимча ўсиш суръати 7,7 фоизга, яшаш ва овқатланиш бўйича хизматлар 10,7 фоизга, ташиш ва сақлаш хизматлари 8,5 фоизга, ахборот ва алоқа хизматлари 24,7 фоизга, бошқа хизматлар 4,5 фоизга тенг бўлган.

Хизматлар соҳасида яратилган қўшилган қийматнинг ўсиш суръати 2024 йилда 2019 йилга нисбатан 137,3 фоизни, 2020-2024 йиллар мобайнида йиллик ўртача қўшимча ўсиш суръати 8,2 фоизни ташкил қилган. Натижада хизматлар қўшилган қиймати ҳиссаси ЯИМда 6,4 фоиз бандга, ЯҚҚда эса 5,8 фоиз бандга ошган. (5-жадвал). Таҳлил қилинаётган йиллар мобайнида хизматлар соҳасида яратилган қўшилган қийматнинг ҳажми ЯИМ ҳажмига қараганда 1,043 мартага (137,3:131,7) жадаллашган.

ЯИМнинг қўшимча ўсиш суръати 2024 йилда 2023 йилга нисбатан 6,5 фоизга тенг бўлиб, бунга хизматлар соҳасининг қўшган ҳиссаси 3,3 фоизни ташкил этган. Шундай қилиб бу соҳанинг ЯИМга таъсири юқори бўлганлигини таъкидлаш жоиз.

“MILLIY STATISTIKA TIZIMIDA YANGI BOSQICH: BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI, XALQARO STANDARTLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR”

Бугунги кунда хизматлар соҳаси замонавий миллий иқтисодиётнинг энг муҳим тармоқларидан биридир. Ушбу тармоқ анъанавий фаолият билан чекланиб қолмайди, у жамият ҳаётида ўз иштирокини доимий равишда кенгайтириб боради, ижтимоий ишлаб чиқаришга интеграциялашган, шунингдек, иқтисодиётнинг деярли барча соҳалари билан ўзига хос алоқалар орқали боғланган. Кўрсатилган бозор хизматлари умумий ҳажмининг қўшимча ўсиш суръати 2024 йилда 12,9 фоизга тенг бўлиб, унга молиявий хизматлар 3,4 фоиз бандни, транспорт хизматлариники 1,5 фоиз бандни, савдо хизматлариники 2,3 фоиз бандни, алоқа ва ахборотлаштириш хизматлариники 1,5 фоиз бандни, таълим хизматлариники 0,5 фоиз бандни, бошқа хизматларники 1,4 фоиз бандни, шунингдек яшаш ва овқатланиш хизматлариники 2,3 фоиз бандни ташкил этган.

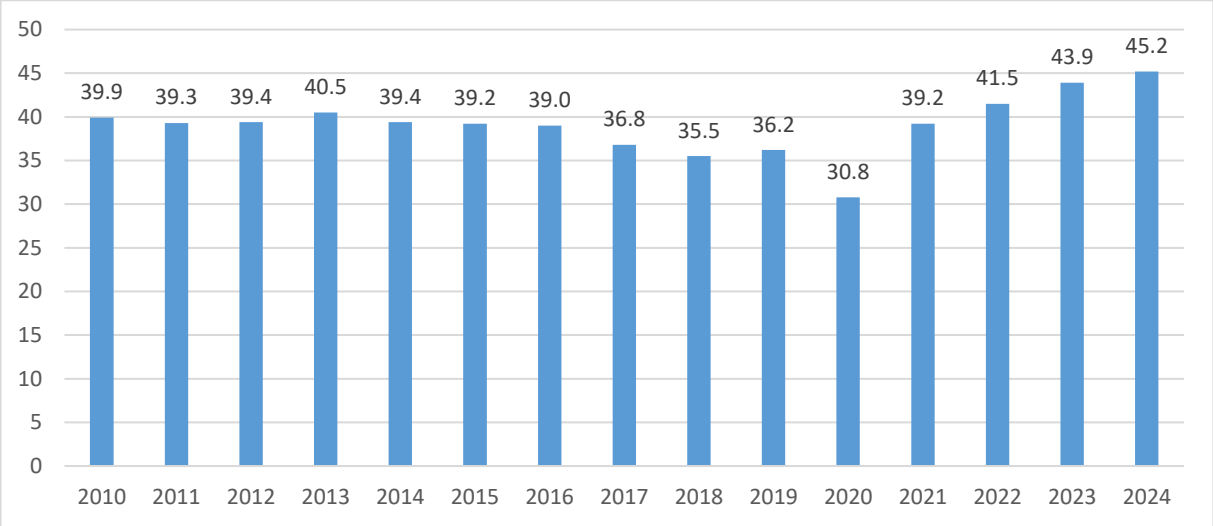

1-расм. 2024 йилда кўрсатилган бозор хизматлари умумий ҳажмининг ўсишида турлари бўйича хизматларнинг ҳиссаси, % да44

Хизматлар ҳажмнинг ошиши бир қатор омиллар таъсири билан, жумладан, бозорда янги турдаги хизматлар, кредит карталари орқали тўловлар, Интернет-савдо, янги савдо-сотиқ марказлари, овқатланиш корхоналари, меҳмонхоналар очиш, таълим хизматларини кенгайтириш, дам олиш саноати хизматлари пайдо бўлиши билан изоҳланади.

44 www.stat.uz – O’zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo’mitasi ma’lumotlari asosida hisoblangan.

“MILLIY STATISTIKA TIZIMIDA YANGI BOSQICH: BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI, XALQARO STANDARTLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR”

2-расм. Хизматлар соҳасида яратилган қўшилган қийматнинг ЯИМдаги улуши45, % да

Мамлакатимизда хизматлар соҳасининг ривожланиш ҳолатини ифодаловчи энг муҳим агрегат кўрсаткич, соҳада яратилган қўшилган қиймат ҳисобланади. Таъкидлаш жоизки, 2024 йилда ЯИМнинг қўшимча ўсиш суръати 6,5 фоизни ташкил этган бўлса, хизматлар соҳасининг таъсир даражаси бошқа тармоқларга қараганда энг юқори бўлиб, 45,2 фоизи ташкил этган.

6-жадвал

Иқтисодий фаолиятнинг асосий турлари бўйича хизматлар таркибидаги силжишлар46

Хизмат турлари	2010	2012	2014	2018	2020	2021	2022	2023	2024
Хизматлар – жами, трлн.сўм	**27, 1**	**44,4**	**68,0**	**150,9**	**220,0**	**284,2**	**357,5**	**470,3**	**818,4**
шу жумладан, фоизда									
ахборот ва алоқа соҳасидаги хизматлари	7,7	7,3	6,7	6,8	6,3	6,2	6,4	6,9	6,9
молия хизматлари	9,7	9,5	9,9	14,1	20,8	21,0	22,5	22,6	16,6
транспорт хизматлари	38,8	37,2	35	29,3	24,4	23,7	22,7	23,1	17,7

45www.stat.uz – O’zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo’mitasi ma’lumotlari asosida hisoblangan.

46 www.stat.uz – O’zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo’mitasi ma’lumotlari asosida hisoblangan.

яшаш ва овқатланиш бўйича хизматлар	1,1	1,0	1,1	3,1	2,5	2,9	3,2	3,9	22,4
савдо хизматлари	24,4	26,0	27,9	26,3	26,2	25,5	24,8	23,5	18,3
кўчмас мулк билан боғлиқ хизматлар	3,0	3,2	3,3	3,3	2,7	2,8	2,7	2,6	2,5
таълим соҳасидаги хизматлар	2,8	3,1	3,2	3,6	3,9	4,2	4,3	4,3	3,7
соғлиқни сақлаш соҳасидаги хизматлар	1,0	1,1	1,3	1,5	1,5	1,8	1,8	1,8	1,9
ижара ва лизинг бўйича хизматлар	2,0	2,0	2,2	2,2	1,9	1,9	1,8	1,6	1,2
компютерлар, шахсий фойдаланиш буюмлари ва маиший товарларни таъмирлаш бўйича хизматлар	2,3	2,1	2,0	1,7	1,5	1,6	1,6	1,5	1,4
шахсий хизматлар	2,8	2,8	3,0	2,5	2,3	2,4	2,4	2,3	1,9
меъморчилик, муҳандислик изланишлари, техник синовлар ва таҳлил соҳасидаги хизматлар	1,1	1,2	1,1	2,0	2,2	2,2	2,1	1,7	1,4

IQTISODIY STATISTIKA KAFEDRASI Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

бошқа хизматлар	3,3	3,5	3,4	3,7	3,8	3,6	3,7	4,2	4,2

Кейинги йилларда алоқа ва ахборотлаштириш каби юқори технологияларга асосланган хизмат турларининг ривожланаётганлиги инсон фаолиятида жуда қулай бўлиб, ишлаб чиқариш жараёнига ижобий таъсир кўрсатмоқда. Бу эса нафақат мамлакатнинг иқтисодий қудрати юксалишига, балки унинг интеллектуал салоҳияти ошишига ҳам ижобий таъсир кўрсатади.

Алоқа ва ахборотлаштириш хизматлари ҳажмида телекоммуникация хизматлари (кабель ва мобиль алоқа хизматлари, Интернет, сунъий йўлдош алоқаси хизматлари ҳамда бошқалар) энг катта улушга эга.Транспорт хизматларининг асосий қисми юк ва йўловчилар ташиш бўйича хизматларга тўғри келади. Бу транспортнинг тезкорлиги ва ҳаво ҳамда темир йўллар билан солиштирганда хизматлар нархининг нисбатан арзонлиги билан изоҳланади.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатиш соҳасини янада такомиллаштириш учун қуйидагиларга эътибор қаратиш зарур:

–хизматларнинг янги замонавий турларини ривожлантиришга кенг эътибор қаратиш, хизматлар турларини янада кенгайтириш;

–баъзи хизмат турларининг ҳисобга олинишини такомиллаштириш, бу ялпи ички маҳсулот таркибида хизматлар соҳасининг улуши ошишига олиб келади;

–хизматлар соҳаси бўйича малакали мутахассислар тайёрлашга эътиборни кучайтириш;

– хизматлар соҳасида янги иш ўринларни яратишни жадаллаштириш;

– хизматлар соҳасига янги инновацион технологияларни кенг жалб этиш;

–ҳозирги кундаги замонавий хизмат турлари ҳисобланадиган алоқа ва ахборотлаштириш, компьютерда дастурлаш хизматларининг жами хизматлар таркибидаги улушини оширишга эътибор қаратиш ва бошқалар.

Умуман олганда, хизматлар хилма-хилдир: аҳолига чакана савдо хизмати кўрсатиш, автомобилларни, маиший техникаларни таъмирлаш, йўловчиларни ва юкларни ташиш, таълим ва маслаҳат бериш, маиший хизматлар, тиббиёт хизматлари, пулларни сақлаш, қимматли коғозлар ва кўчмас мулк билан операциялар, суғурта ва бошқа фаолият турлари.

Бозор муносабатлари жадаллашиши туфайли жамиятда янги хизматлар турлари пайдо бўлиб, ривожланмоқда. Уларга қуйидагиларни кўрсатиш мумкин:

– янги турдаги ишбилармонлик (касбий) хизматлари – кўчмас мулк билан савдо қилиш, вақтинчалик эркин пулларни жойлаштириш, ахборот, маркетинг ва реклама хизматлари, бухгалтерия баланси ва ҳисоботларни

тузиш, электрон котиба;

– болаларни тарбиялаш ва ўқитиш бўйича хизматлар – тарбиячилар, хусусий боғчалар ва мактаблар;

– ҳайвонларни парваришлаш бўйича хизматлар – уларни даволаш, боқиш, сайр қилдириш ва вақтинча қараб туриш;

– жамиятда эҳтиёж мавжуд бўлган бошқа турдаги хизматлар.

Айни пайтда хизмат кўрсатиш соҳасининг ўсиш суръатлари, янги пайдо бўлган хизматлар турлари сони, бозор ҳамда истеъмолчилар эҳтиёжларига мослашиши, аввало, аҳоли турмуш фаровонлигини ҳар қачонгидан яхшилашда қўл келаяпти. Иккинчидан, жаҳон иқтисодиётидаги ўзгаришлар Ўзбекистон иқтисодиётининг бошқа жабҳалари қатори хизматлар кўрсатиш соҳасини ҳам давр талабларига мослаштиришни тақозо этмоқда. Шу боис юртимизда бу масалага устувор вазифалардан бири сифатида жиддий эътибор қаратилмоқда.

Хизматлар соҳасини ривожлантириш дастурининг асосий вазифалари ва йўналишларини амалга ошириш жараёнида 2010-2024 йилларда бозор хизматлари ҳажми таққослама баҳоларда 5,8 марта ошди. Аҳоли жон бошига кўрсатилган хизматлар ҳажми мазкур даврда 4,4 мартага ўсди ва жорий баҳоларда 22,0 млн.сўмни ташкил этди.

Хизмат кўрсатиш таснифи хусусида фикр юритилганда, шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, хизматлар соҳасининг ривожланганлик даражасига кўра турли мамлакат ва минтақаларда хизматлар ва таснифлагичлар сон ҳамда таркиб жиҳатидан фарқ қилади. Агар ушбу назарий хулосадан келиб чиқадиган бўлсак, хизмат сифатига қуйидагича таъриф бериш мумкин: хизмат сифати деганда жамиятнинг (одамлар, корхоналар ва давлатнинг) хизматларга бўлган эҳтиёжини тўлалигича юқори савияда қондиришга қаратилган ва уларга кам харажатлар билан тегишли даражада моддий ва маънавий жиҳатдан наф келтирадиган нуқсонсиз хизматлар мажмуаси тушунилади.

Маълумки, хизматлар соҳаси ривожланишида кичик бизнеснинг ҳиссаси ортиши сервис ва хизматлар соҳаси тармоқлари ривожида муҳим омиллардан бирига айланди. Бу соҳада кичик корхоналар ва микрофирмалар учун кредитлаш ва имтиёзли солиққа тортиш бизнесни ривожлантириш ва хизматларни кенгайтириш учун рағбат бўлди.

Республикамиз ҳудудларини ривожлантириш мақсадида молиявий хизматлар кўрсатишни янада кенгайтириш учун қуйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқдир:

- жаҳон тажрибасига асосан тадбиркорларга кўчар мулк гарови асосида кредитлашни йўлга қўйиш керак. Бу ҳудудларда кредитлаш ҳажмини

оширади, активларни харакатга келдиради. Чунки республикамизда мавжуд кўчар мулкларнинг асосий қисми гаровга қўйилган;

- ҳудудларда уларнинг хусусиятини ҳисобга олган ҳолда янги молия институтларини, хусусан, микрокредит ташкилотлари, қишлоқ кредит кооперативлари, жамғарма қурилиш кассаларини очишни йўлга қўйиш лозим;

- республикамиз ҳудудларида, айниқса, меҳнат ресурслари ортиқча ва аҳоли даромадлари даражаси паст бўлган қишлоқ ҳудудларида микромолиялаштириш ташкилотларини очишни рағбатлантириш, хусусан, солиқ имтиёзлари бериш, бинолар ажратиш, кредит линиялари очиш зарур. Улар эса, ўз навбатида, гаровсиз кредитлаш механизмини кенг қўллаши мақсадга мувофиқдир, чунки аҳоли тадбиркорлик билан шуғулланиши учун кредит олишига таъминот мавжуд эмаслиги тўсқинлик қилмоқда;

- тадбиркорлик билан шуғулланмоқчи бўлган аҳоли банк ва бошқа молия институтларининг микрокредитларидан фойдаланишда жамғарилиб бориладиган пенсия тизимидаги маблағларидан кафолат сифатида фойдаланишга рухсат бериш лозим. Бу кўпчилик аҳолига тадбиркорликни бошлашлари учун кредит, айниқса, микрокредит олишда таъминот масаласини ижобий ҳал қилиш имконини беради.

“Хизматлар” тушунчаси кенг қамровли тушунчаларни ўз ичига олади. Умуман олганда, хизмат деганда, яққол моддий кўринишга эга бўлмаган турлича фаолият турлари тушунилади.

Хизматлар ва сервис соҳасини ривожлантиришнинг афзалликлари қуйидагиларда намоён бўлади:

• инсоннинг камол топиши, ривожланиши ва баркамоллигини таъминлашни рағбатлантирувчи соҳа;

• истеъмол бозорини замонавий хизмат турлари билан тўлдиради ва ҳажмини оширади;

• иқтисодиётни ривожлантиришга сезиларли таъсир кўрсатади;

• катта маблағ талаб этилмайди, ташкил этиш учун маҳаллий моддий ресурслардан кенг фойдаланиш имкониятлари бор;

• иқтисодиётда аҳолининг бандлигини таъминлайди;

• аҳоли даромадларини оширади;

• истеъмол бозорини замонавий, сифатли хизматлар турлари билан тўлдиради;

• айниқса, қишлоқ жойларидаги аҳолига кўрсатилаётган хизматлар ва сервис соҳа тармоқлари кўпайиб, хизмат кўрсатиш даражасини ўстиради;

• иқтисодий ўсишни таъминлайди.

Хулоса. Фикримизча, хизматлар кўрсатиш соҳасини ривожлантириш айниқса, қишлоқ жойларида кўрсатилаётган хизматларнинг турини кенгайтириш ҳамда сифатини яхшилаш учун қуйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ:

• қишлоқ аҳоли пунктларида хизмат кўрсатиш корхоналарини ривожлантириш, биринчи навбатда коммунал-маиший, уй-жойларни таъмирлаш ва қуриш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрлаш;

• хизмат кўрсатиш соҳасида тадбиркорларнинг фаоллигини кучайтириш учун шарт-шароитлар яратиш, оилавий тадбиркорлик субъектларига касб-ҳунар билим юртлари ва олий таълим муассасалари битирувчилари орасидан ёшларни жалб этиш;

• аҳоли ўртасида хизматларнинг талаб юқори бўлган янги, истиқболли консальтинг, банк, молия, суғурта, лизинг ва баҳолаш каби турларини жадал ривожлантириш;

• ҳар бир ҳудуднинг хусусиятларидан келиб чиқиб, хизмат кўрсатиш соҳаларида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ҳиссасининг улуши ошиб боришига эришиш мақсадида шарт-шароитлар яратиш;

• хизмат кўрсатиш соҳасини кенг ривожлантириш мақсадида мазкур соҳада ишлайдиган кадрларни тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини оширишга алоҳида эътибор қаратиш;

• аёлларнинг иш билан бандлиги хизмат кўрсатиш соҳаларида ўсиб бораётганлигини ҳисобга олиб, уларнинг касбий фаолиятларини оилавий юмушлар, фарзандлар тарбияси билан бирга уйғун тарзда йўналтиришлари учун бандликнинг ностандарт турларидан фойдаланиш.

– муҳандислик-коммуникация, йўл-транспорт инфратузилмасини ривожлантириш, тармоқларда замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш ҳисобига хизматлар соҳасини, таркибий ўзгартиришларни жадал ривожлантириш учун шарт-шароитлар яратиш;

– рақобат муҳитини шакллантириш, кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларини ривожлантиришга кўмаклашиш;

– турли инновация хизматларини, янги алоқа воситаларини кенгайтириш;

– энг янги электрон, тўлов технологияларини жорий этган ҳолда молия хизматларини ривожлантириш;

– соғлиқни сақлаш соҳасида юқори технологияли хизматларни янада ривожлантириш;

IQTISODIY STATISTIKA KAFEDRASI

– хизмат кўрсатиш жараёнида янги билимларга (илм-фанга) доимо талаб юқори бўлган, шу сабабли соҳани ривожлантириш учун инсон капиталини ошириш, аҳоли турмуш даражасини яхшилаш мақсадида сўнгги технологиялардан фойдаланиш;

– хизмат кўрсатиш соҳаларини ривожлантириш стратегиясини ишлаб чиқиш ва бу соҳада давлат сиёсатини олиб бориш имконини берувчи ишончли статистик маълумотларга эҳтиёж бўлгани туфайли хизматлар соҳасини ифодаловчи кўрсаткичлар тизимини яратиш;

Юқорида таклиф этилган фикр ва мулоҳазаларни амалиётга татбиқ этилиши хизматлар соҳасини такомиллаштиришда муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 11 майдаги ПҚ-5113-сон “Хизматлар соҳасини жадал ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори.// “Халқ сўзи”, 2021 йил 12 май.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022-йил 28-январдаги ПФ-60-сон “2022-2026-йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги Фармони. www.lex.uz.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023-йил 11-сентябрдаги ПФ-158-сон “Ўзбекистон – 2030” стратегияси тўғрисидаги Фармони. www.lex.uz.

4. Казинец Л.С. Измерение структурных сдвигов в экономике.-М.: Экономика.1969. С.3

5. Красильников О.Ю. Структурные сдвиги в экономике. Саратов: Изд-во СГУ, 2001. 164 с.

6. Хужакулов Х.Д. Ўзбекистонда хизматлар соҳасининг ривожланиши ва таркибий ўзгаришларини статистик ўрганиш // “Халқаро молия ва ҳисоб” илмий электрон журнали, 2017-йил декабр, 6-сон.

7. Мухаммедов М.М. ва бошқалар. Хизмат кўрсатиш ва туризмнинг назарий асослари. Монография.- Самарқанд, СамИСИ, 2016.

8. Хужақулов Х.Д, Рўзиев А. И. «Ўзбекистонда хизматлар соҳаси ривожланиши тенденцияларининг статистик таҳлили»// “Молия” илмий журнал, 2022-йил, 6-сон.

9. Хужакулов Х.Д, Рўзиев А. И. «Иқтисодиётни ривожланишида хизматлар соҳасининг таъсирини статистик баҳолаш (Тошкент вилояти мисолида)»// Монография.- Тошкент, ТДИУ, 2024.